

Tyto mezinárodní studie shromažďují nejen testové výsledky žáků různých ročníků a typů škol, ale také rozsáhlá dotazníková data týkající se mimo jiné migračního a socioekonomického zázemí žáků, jejich zájmů, sebepojetí, motivace a faktorů spojených s učiteli a výukou ve studovaných předmětech, učebním prostředím a dalšími školními charakteristikami. Tyto mezinárodní komparativní studie výsledků vzdělávání představují jakousi mezinárodní lupu, skrze niž může každý stát zkoumat své vlastní praktiky a politiku v oblasti vzdělávání. Pro státy, které nemají k dispozici příliš mnoho národních dat, jsou data z mezinárodních šetření vynikajícím zdrojem informací pro monitorování školského systému a také mohou sloužit jako empirický podklad pro tvorbu politiky.

Indikátory socioekonomického statusu se v těchto studiích do jisté míry liší, ale obecně zde bývají zahrnuty takové položky, jako je úroveň vzdělání otce a matky, povolání rodičů, příjem rodiny, počet knih v domácí knihovně, vybavení domácnosti určitými předměty (např. auto, vlastní dětský pokoj, klavír či jiný hudební nástroj atd.), specifickými kulturními předměty (např. hudební nahrávky klasické hudby, obrazy atd.) a vzdělávacími zdroji, případně kulturní aktivity (např. návštěvy muzeí, divadel, koncertů).

3.4 Měření rovnosti a spravedlivosti ve vzdělávání

Evaluační studie vzdělávacích reforem ve Švédsku byly zaměřeny na dva aspekty rovnosti a spravedlivosti ve vzdělávání. Jedním z nich je nerovnost studijních výsledků, měřená rozdíly ve školních známkách či obecně ve výsledcích učení mezi školami a obcemi (např. Gustafsson & Yang Hansen, 2009). Druhým aspektem je nerovnost příležitostí ve vzdělávání s ohledem na socioekonomický status a migrační původ (např. Gustafsson & Yang Hansen, 2017; Yang Hansen & Gustafsson, 2016). Tento druhý aspekt může být manifestován vztahem mezi vzdělávacími výsledky a rodinným socioekonomickým zázemím a popřípadě dalšími faktory spjatými se školou, učitelem nebo školní třídou. Tyto dva aspekty jsou „teoreticky a empiricky propojené“ (Van de Werfhorst & Mijs, 2010, s. 408).

Jedním z klíčových konstruktů v měření rovnosti a spravedlivosti ve vzdělávání je socioekonomický status (SES). Rodinný SES může být typicky měřen vzděláním rodičů, statusem jejich povolání a výší rodinných příjmů, a to se zohledněním složení dané rodiny či domácnosti (např. Duncan, Featherman, & Duncan, 1972; Sirin, 2005; White, 1982). Rozšířené měřítko SES může zahrnovat další zdroje v domácnosti, v místě bydliště a ve škole, jako například nárok na bezplatné nebo zvýhodněné školní obědy, různé majetkové položky, počet knih v domácnosti či vlastnictví kulturních předmětů (např. Vryonides, 2007; Sirin, 2005). Jakožto konstrukt SES může být pojímán jako kategorizovaná proměnná vyjadřující příslušnost jedince k určité společenské třídě anebo jako spojitá proměnná popisující sociální pozici jednotlivce na souvislé škále. SES můžeme měřit prostřednictvím jednoho indikátoru či většího počtu indikátorů, anebo jako kombinaci více indikátorů (např. Yang Hansen & Munck, 2012).

SES může uplatňovat svůj dopad na vzdělávací výsledky na různých úrovních školského systému, protože výuka je typicky organizována kolektivně ve třídách a ve školách v rámci obcí. Socioekonomické složení těchto jednotek se může lišit v závislosti na SES jednotlivých žáků stejně jako na sociodemografických charakteristikách geografické oblasti, z níž žáci přicházejí (viz např. Van Ewijk & Slegers, 2010; Yang & Gustafsson, 2004).

Role socioekonomického statusu v mechanismu rovnosti a spravedlivosti ve vzdělávání

Vlivná zjištění Colemanovy zprávy (Coleman et al. 1966) ukázala, že socioekonomické složení školního kolektivu má silnější vliv na vzdělávací výsledky než jakýkoli jiný školní faktor, a to nezávisle na individuálním sociálním zázemí žáků. Diferencovaný efekt SES na kolektivní

